

DIE SCHATKAMIER

Regionaal Historisch Tijdschrift

Midden-Holland

Jaargang 21 (2007), aflevering 2 (september 2007)

DE SCHATKAMER

ISSN 0920-9530

Regionaal-historisch tijdschrift voor het werkgebied van het Streekarchief Midden-Holland: Bergambacht, Gouda, Krimpen aan de IJssel, Moor-drecht, Nederlek, Nieuwerkerk aan den IJssel, Ouderkerk, Schoonhoven, Vlist, Waddinxveen en Zevenhuizen-Moerkapelle

"De Schatkamer" is een uitgave van de Stichting "Vrienden van Archief en Librije", gevestigd te Gouda.

Een jaargang loopt van 1 januari tot en met 31 december en verschijnt in tenminste drie afleveringen.

Vormgeving: Mieke den Boer-Snoei

- *Stichtingsbestuur: A.M. den Boer (vz), mw E. Bik-Huls (secr., tel. 0182-518804), mw H.A. van Dolder-de Wit, mw J. Hoogendoorn en mw M. Visser*
- *Redactie "De Schatkamer": drs J.W.E. Klein (vz), A.M. den Boer, C. Neven en mw drs B. de Wit*

Redactie-adres: De Schatkamer, Stichting "Vrienden van Archief en Librije", p/a Groeneweg 30, 2801 ZC Gouda. Bijdragen, correspondentie en boeken ter bespreking te richten aan bovenstaand adres. Kopij bij voorkeur digitaal aanleveren, in platte tekst.

E-mailadres Streekarchief: middenholland@groenehartarchieven.nl

Internet: www.groenehartarchieven.nl

Abonnementsprijzen: donateurs van de Stichting "Vrienden van Archief en Librije" ontvangen "De Schatkamer" vanwege hun donateurschap. De abonnementsprijs voor niet-donateurs bedraagt €11,50 **inclusief** portokosten per jaargang. Giro-nummer Stichting: 3516300.

Losse nummers €3,- exclusief portokosten, met uitzondering van bijzondere afleveringen, waarvoor een afzonderlijke losse nummer-prijs kan worden vastgesteld. Abonnementen kunnen bij elk nummer ingaan, maar gelden zonder nadere opgaaf altijd voor de gehele lopende jaargang. Annuleringen dienen minstens een maand voor het einde van de jaargang te worden opgegeven.

Auteursrechten voorbehouden. Overnemen van artikelen of gedeelte(n) van artikelen mag alleen geschieden met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteur(s). Overname uit de rubriek "Aankondigingen & mededelingen" is, mits met bronvermelding, toegestaan.

Foto omslag:

Omslag Vriendenboek, aangelegd te Gouda in 1847 door Jeanette Büchner (zie pag. 35)

25 jaar stichting Vrienden van Archief en Librije (1982-2007)

Adri den Boer¹

*"De Goudse Librije omvat nu ongeveer 1200 boeken. Door de in 1982 opgerichte Stichting Vrienden van Archief en Librije worden allerlei activiteiten ontplooid om dit bijzondere bezit in stand te houden en, waar nodig, te restaureren."*²

Vroege oprichting

Door middel van een gevulde vitrine, om te beginnen in de van juni tot en met september 2007 gehouden archief-expositie 'Uit de oude doos', wordt in de hal van de archiefdienst aandacht besteed aan het 25-jarig bestaan van wat kortweg de Vriendenstichting heet. De oprichting van de stichting Vrienden van Archief en Librije te Gouda in 1982 past in algemene zin in de popularisering van de archiefwereld toen en past ter plaatse met name in de door archivaris Bert van der Saag sinds zijn aantreden in 1978 nagestreefde vergroting van het publieksbereik.

Dat particulieren het werk van cultuurbeherende overheidsinstellingen financieel en anderszins ondersteunen is in de museum- en bibliotheekwereld al vele decennia usance. Zo dateert de vereniging van Goudse Museum Vrienden uit 1955. "Archiefdiensten zijn in dit opzicht laatbloeiers. Het Gemeentearchief Vlissingen was er echter al vroeg bij. De verhuizing (...) in 1991 was voor de toen negenjarige vereniging Vrienden van het Stedelijk Museum Vlissingen aanleiding haar activiteiten naar deze instelling uit te breiden", aldus een recent vakblad.³ De nu zilveren stichting Vrienden van Archief en Librije te Gouda is dus stukken ouder en vast de eerste in den lande. (Voor de duidelijkheid over de naam zij gememoreerd dat de librije rond 1980 al als collectie was ondergebracht in het archief.) Bijvoorbeeld de stichting Vrienden van het streekarchief Rijnstreek te Woerden werd op 9 oktober 1998 opgericht.

Op 1 oktober 1982 verscheen voor notaris Maarten van Dorp te Gouda mevrouw doctorandus Helen Catharine Kooijman-Tibbles, literatuuronderzoekster, wonende te Gouda, die verklaarde de stichting Vrienden van Archief en Librije in het leven te roepen.

Librijestempel

¹ Sinds 1998 voorzitter van het stichtingsbestuur

² C.J.Th. de Jong-Steenland, *Uitgelezen Gouda. Een literaire wandeling door de Goudse binnenstad*, Gouda 1999

³ Hanno de Vries, *Vrienden van archieven*, in: *Archievenblad*, februari 2007

De stichting kreeg ten doel *"het in materiële en immateriële zin ondersteunen van de Gemeentelijke Archiefdienst Gouda"*. Mevrouw Kooijman werd de eerste stichtingsvoorzitter en zou tot 1 oktober 1986 die functie blijven vervullen. De oudste notulen bevatten onder andere deze tekenende zin: *"De aan te schaffen schrijfmachine wordt in permanente bruikleen gegeven aan het archief."*⁴ De stadsarchiefdienst verslaat achteraf de start zo: *"Drie enthousiaste mensen, mevr. drs. H.C. Kooijman-Tibbles, mevr. drs. S. van der Mark-Hoevers en drs J.W.E. Klein, vormen het bestuur van de 'fanclub' van het archief. Boven verwachting blijken er wel degelijk mensen te zijn die via een dergelijke organisatie het archief materieel en immaterieel willen steunen."*⁵ In 1994 werd in een uitgave als onderbouwing voor de oprichting van de stichting vermeld: *"De aanwas van de archieven, van het librijebezit en van het aantal bezoekers, en de achterstand in (automatische) ontsluiting van de collecties hadden namelijk consequenties op financieel en materieel gebied. De gemeentelijke budgettaire toewijzingen liepen daar echter niet direct parallel aan."*⁶

Werkgebied

De Goudse dienst fungeerde reeds sinds 1980 ook als archiefbewaarplaats voor Moordrecht en haar verslag over 1981/1982 memoreert al positieve gesprekken terzake op ambtelijk niveau met Boskoop en Nieuwerkerk aan den IJssel. Eerst in 1989 werd het streekarchief Hollands Midden gevormd, een gemeenschappelijke regeling van de vier gemeenten Gouda, Moordrecht, Waddinxveen en Nieuwerkerk aan den IJssel. Per 1 juli 1990 trad ook de toenmalige gemeente Moerkapelle toe en per 1 januari 1991 gold dat voor de nieuwe gemeente Moerhuizen (sinds 1 februari 1992: Zevenhuizen-Moerkapelle.) Als gevolg van een en ander werd ook het werkgebied van de stichting feitelijk uitgebreid. In 2005 werd, na de vorming van het streekarchief Midden-Holland (11 gemeenten) door fusie met het streekarchief Krimpenerwaard, het werkgebied van de stichting opnieuw door het bestuur vergroot en daaraan aangepast. Bij het streekarchief Krimpenerwaard bestond geen vriendenstichting, zodat een fusie daarmee niet aan de orde was.

Gezien de voorstellen van het college van GS tot samenvoeging van Waddinxveen, Boskoop en Rijnwoude ligt een volgende wijziging van het domein van de dienst en de stichting in de rede. (Waddinxveen participeert in het streekarchief Midden-Holland, Rijnwoude in het streekarchief Rijnlands-midden en Boskoop nog steeds nergens in.)

Organisatie

Het stichtingsbestuur vulde bij vertrek zichzelf uit de donateurs aan en vergaderde doorgaans vijfmaal per jaar bij de archiefdienst en met het hoofd of een medewerker van de dienst als adviseur. Rekeningen van voorafgaande jaren werden eerst vastgesteld na advies van een wisselende kascontrolecommissie uit de donateurs.

⁴ SAMH, archief stichting Vrienden van Archief en Librije, notulen 30 november 1982

⁵ Verslag over 1981 en 1982 Gemeentelijke Archiefdienst Gouda

⁶ J.W.E. Klein, *Geen vrouwen ofte kinderen, maer alleenlijk eerbare luijden. 400 jaar Goudse Librije 1594-1994*, Delft 1994, p. 78

Op de website van het streekarchief (1999) kwamen snel eigen pagina's van de stichting. Daarnaast wordt permanent getracht onder de doelgroep van fysieke archiefbezoekers donateurs te werven via flyers.

De stichting is een van de 14 instellingen (waaronder ook het streekarchief) die zijn aangesloten bij het in 2000 opgerichte Historisch Platform Gouda. In een lustrumuitgave daarvan werd ervoor gekozen om de formele doelomschrijving te starten met de zin: *"De stichting is in 1982 opgericht om de band van het toenmalige gemeente-archief van Gouda met het publiek te verstevigen."*⁷

Van galerie tot automatisering en protesten

"Deze enthousiaste groep mensen wist te bereiken dat een kleine expositieruimte [annex permanente opstelling] van een selectie uit de Librijecollectie kon worden betrokken naast het archiefgebouw. Deze archiefgalerie werd op 5 mei 1983 door wethouder Potharst geopend." Dat zegt een verslag van de dienst, dat tevens haar herdruk van drie boekwerkjes uit de Librije memoreert. Op 5 mei 1983 en 5 mei 1984 waren er ook boekenmarkten en in 1983 nam de stichting initiatieven voor genealogische cursussen.⁸ In 1986 volgde een boekenveiling in het Coornhertgymnasium. *"Dankzij de inmiddels met bestemming 'automatisering' geworven fondsen was het bestuur in staat de basis te leggen voor het verder door de gemeente te financieren automatiseringsplan"*, aldus een volgend verslag.⁹

Van de activiteiten van de stichting in 1987/1988 kan een grote boekverkoop via een catalogus worden gememoreerd. *"Tenslotte dient met nadruk te worden vermeld, dat dank zij het automatiseringsfonds van de stichting de basis gelegd kon worden voor de automatisering bij de archiefdienst"*, zo luidde het vervolg.¹⁰ In deze periode overwoog het college van B & W van Gouda nog om een deel van het Librijebezit te verkopen, waarbij het stichtingsbestuur zich niet onbetuigd liet onder de succesvol protesterenden!

Bordje van het weeshuiscomplex van Royal Goedewaagen (foto Mieke den Boer-Snoei)

(Terzijde zij vermeld dat in

⁷ Een handvol erfgoed. Vijf jaar Historisch Platform Gouda, Gouda 2005

⁸ Verslag over 1983 en 1984 Gemeentelijke Archiefdienst Gouda

⁹ Verslag over 1985 en 1986 Gemeentelijke Archiefdienst Gouda

¹⁰ Verslag over 1987 en 1988 Gemeentelijke Archiefdienst Gouda

1959 Gouda reeds haar tweede set van de *Resolutiën* van de Staten van Holland verkocht om het dak van het Gemeentearchief te repareren!¹¹) In 1989 besloot het stichtingsbestuur tot bekostiging van een onderzoek door architectenbureau Bollen B.V. naar een alternatieve locatie voor de door het Goudse gemeentebestuur overwogen verplaatsing van het archief naar het gebouw *Buytenerf* aan Klein Amerika.¹² Deze studie leidde er mede toe dat de aandacht werd verlegd naar de directe omgeving van de toenmalige locatie aan het Weeshuisplein. Bij de officiële opening van het uitgebreide gebouw van de dienst in de St. Janskerk op 24 maart 1995 werd het programma ook geopend door drs A.G. den Haan als voorzitter van de stichting Vrienden van Archief en Librije.

Restauraties

In 1992 startte intussen een meerjarige actie '*Red een archiefstuk*', waarbij personen, instellingen en bedrijven specifieke stukken lieten restaureren.¹³ Op 11 mei 1993 bijvoorbeeld kreeg de Goudse wethouder Potharst in het kader van deze actie het gerestaureerde wapendiploma van de stad uit 1816 terug. Die gemeente had de restauratiekosten van 340 gulden zelf betaald en dus sprak stichtingsvoorzitter De Haan eerlijk van een 'sigaar uit eigen doos'. Tevens memoreerde hij de toenmalige stand van de sponsoractie: 10.000 gulden.¹⁴ De Goudsche Courant bijvoorbeeld hield in 1994 tien weken een puzzelactie, waarvan de opbrengst ten goede kwam aan de actie. Ter gelegenheid van de opening van de nieuwe huisvesting van de dienst in 1995 drukte de Ammoniet te Leiden een bibliofiele uitgave 'Prachtbijbel blijkt prachthandel' van Jan van Loo en ook de opbrengst daarvan was voor de actie. In 1996 werd een linosnede met een monumentencompilatie van Gouda van de hand van de graficus W.H. van Norden (1883-1978) nogmaals van de originele plaat gedrukt in een genummerde oplaag van 100. De opbrengst van de prenten ging ook naar de actie. (Het initiatief kwam van plaaieigenaar A.J. Schouten en de druk werd gratis verzorgd door drukkerij Van Norden uit Gouda.) Ook aanschrijven van externe fondsen was succesvol en zo kon onder andere de verzameling affiches uit de collectie Oorlogsdocumentatie worden geconserveerd.

Aankopen en restauraties werden daarna ook uit eigen middelen en anderszins betaald; dit werd verreweg de hoofdtaak van de stichting. Als resultaten kunnen worden genoemd, naast de Prachtbijbel van de Goudse uitgever Van Goor uit 1852¹⁵: diverse kaarten, Erasmiana, ontwerpen van muurschilderingen van een Nieuwerkerkse leerling van de stadsambachtsschool, archiefbestanddelen van de St. Janskerk te Gouda, de *Wercken* van Coornhert¹⁶, de *Atlas* van Mercator¹⁷, een Gasthuisbijbel uit 1783 en een kinderkrant uit 1857.

¹¹ Anton Gerits, *Op dubbelspoor en Pilatusbaan*. Boeken als middel van bestaan, Zutphen 2000, p. 142/143

¹² SAMH, archief stichting Vrienden van Archief en Librije, notulen 1 november 1989

¹³ Een eerste adoptielijst in: *De Schatkamer* (8), april 1994, p. 12

¹⁴ *Goudsche Courant* 12 mei 1993

¹⁵ Bijdrage in: *De Schatkamer* (14), september 2000, p. 122/123

¹⁶ Bijdrage in: *De Schatkamer* (20), juli 2006, p. 71

De werken van Coomhert vóór de restauratie

Ook aankoop van drukwerken bovenop de reguliere aanschaf uit de archiefbegroting ging door, in 1998 werd bijvoorbeeld f15.000 uitgegeven - deels aan het archief voorgesloten - voor aankoop van 690 prentbriefkaarten van Gouda en 246 van Moordrecht op een veiling van de fa. Beijers te Utrecht. (En dubbelen werden zelf weer verkocht.)

Bij het 20-jarig bestaan van de stichting werd één van de vijftien exemplaren van het bibliofiele boek *Uitgevaren* van Inez Meter en Anke Ligteringen aan het bestuur van het streekarchief aangeboden.

De Schatkamer

De stichting gaf aanvankelijk voor haar donateurs een Mededelingenblad uit. In oktober 1986 verscheen als opvolger daarvan het eerste nummer van *De Schatkamer*, regionaal historisch tijdschrift voor (toen) Boskoop, Gouda, Moordrecht, Nieuwerkerk aan den IJssel, Reeuwijk en Waddinxveen.

De naam "De Schatkamer" werd ontleend aan de titel van een handschrift van ca 1800, dat berust in de collectie Kemper op het streekarchief. Dit anonieme handschrift bevat honderden uittreksels en passages uit archivalia met betrekking tot Gouda en de directe omgeving. De titelpagina van dit handschrift bestaat uit een gewassen pentekening; een detail hiervan stond jarenlang voorop en is sinds 2005 achterop het omslag van het tijdschrift afgebeeld. (Een herdenkingsuitgave bij het 75-jarig bestaan van de dienst benutte deze titel en omslagafbeelding ook al.¹⁸)

¹⁷ Jan Willem Klein, De restauratie van de Atlas van Mercator, in: *De Schatkamer* (21), april 2007, p. 18-21

¹⁸ *Gouda's Schatkamer*. De archiefbewaarplaats van de gemeente Gouda, haar geschiedenis en inhoud, Gouda 1967

Aanbieding van het eerste exemplaar van "De Schatkamer" aan R. Bandell, voorzitter van het Intergemeentelijk Overlegorgaan Midden Holland (links). In het midden B.J. van der Saag, streekarchivaris; rechts J.W. Klein. 1986 (Gouda, SAMH, fotocoll. nr. 71.479)

De Schatkamer startte als co-productie van de Gemeentelijke Archiefdienst Gouda en de stichting, zoals ook de *Museumbrief* (1977) een co-productie was van het Stedelijk Museum en haar vriendenvereniging. (Het van meet af aan regionale karakter van *De Schatkamer* liep in zekere zin vooruit op de streekarchiefvorming van 1989.) De start in 1986 was relatief kort na de (her)start van de *Tidinge* van de Oudheidkundige Kring Die Goude en viel grofweg samen met de start van *Golda* van de Oudheidkundige (archeologische) Werkgroep Golda. Bij een jubileum van Die Goude in 1992 werd zowel dit feit gememoreerd als een vergeefse poging van rond 1990 om de drie bladen samen te voegen. Het oordeel over *De Schatkamer* was in die jubileumpublicatie "*kwalitatief goede artikelen over het verleden van Gouda en - zij het geringer in aantal - van de omgeving*".¹⁹

In het werkgebied van het streekarchief en dus de stichting was intussen ook sprake van lokale historische verenigingen met een diversiteit aan eigen tijdschriften (naast het feit dat lokale geschiedschrijving ook doorging in kranten, commerciële boeken en bijvoorbeeld jubileumuitgaven).

¹⁹ N.D.B. Habermehl, Zestig jaar geschiedschrijving als activiteit van 'Die Goude' (1932-1992), in: In de stad van die Goude (22^e verzameling Bijdragen van Die Goude), Delft 1992, p. 21

Medio 2004 is, voorafgaand aan de fusie van de streekarchieven, ook een eventueel samengaan van *De Schatkamer* en het tijdschrift *Historische Encyclopedie Krimpe-nerwaard* (HEK, anno 1978) overwogen, zij het zonder resultaat. (Na juist een onderbreking van ruim twee jaar maakte de HEK, uitgave van de stichting HEK te Schoonhoven, in mei 2005 een succesvolle herstart.)

Met ingang van 2005 werd ook het werkgebied van het tijdschrift aangepast aan dat van de nieuwe archiefdienst en dus de stichting. Sinds maart 2002 gaf de archiefdienst een eigen gratis kwartaalperiodiekje uit: *Archief- en Librijnieuws* (intussen *Archinfo*). Tot en met het nummer van september 2004 werd de inhoud van *Archief- en Librijnieuws* ook opgenomen in *De Schatkamer*. Met ingang van 2005 werd *De Schatkamer* niet langer als een co-productie, maar als alleen een uitgave van de stichting gezien. Op dat moment werd het tijdschrift voorzien van een nieuwe omslag met een wisselende, aan de inhoud gerelateerde, kleurenillustratie. De frequentie van uitgave bleef beperkt tot driemaal per jaar.

Walvisprijs

Om het onderzoek naar de geschiedenis van de Goudse regio te stimuleren stelde de stichting in 1991 de *Walvisprijs* in. De prijs is genoemd naar de eerste geschiedschrijver van Gouda, pastoor Ignatius Walvis (1653-1714). Deze prijs wordt toegekend op advies van een wisselende externe jury, bestaat uit een oorkonde en een geldbedrag, en uiteraard wordt minstens het winnende artikel gepubliceerd in *De Schatkamer*. Voor de uitreiking van de prijs werd steeds de voorzitter van het bestuur van de archiefdienst gevraagd. De locatie daarvan was aanvankelijk het stadhuis, maar na de ingebruikname van het vergrote pand van de streekarchiefdienst werd dit het onderkomen daarvan.

Uitreiking van de eerste Walvisprijs (in het stadhuis) door burgemeester J.H. Boone van Gouda als voorzitter van de streekarchiefdienst, 1991

De prijs werd tot heden zeven maal uitgereikt (zie kader op pag. 34). Media-aandacht was daarbij altijd gegarandeerd! Een folder en aanwijzingen voor de kopij zijn op verzoek verkrijgbaar. De finale eerstvolgende inzenddatum is 31 december 2008. *"Met de uitreiking van de Walvisprijs aan de beste regionale/lokale geschied-beoefenaar zorgt de stichting voor klantenbinding"*, aldus de archiefdienst.²⁰

Medio 1993 is ook nog getracht een *Spieringprijs* in te stellen voor jongeren onder de 20 jaar, maar dat had geen resultaat.²¹ (De notulen motiveren de naam niet, maar de naam Spieringstraat zal er niet vreemd aan zijn geweest. De naamgever daarvan is geen geschiedschrijver, maar gewoon een middeleeuwse bewoners-familie.)

Verdere activiteiten

Samen met de archiefdienst werden activiteiten ontwikkeld als cursussen, tentoonstellingen, open dagen en rondleidingen. Voor de donateurs werden regelmatig lezingen en vakmatige excursies naar elders georganiseerd. Rond 1990 fungeerde de stichting als Nederlands alleenverkoper voor het computerprogramma askSam. *"De verkoop van askSam levert redelijke sommen op"*, aldus bestuurnotulen.²² Bij het 400-jarig bestaan van de Librije in 1994 is bijgedragen aan een uitgave daarover.²³

Voorbeelden van steun aan en samenwerking met anderen dan de archiefdienst waren er van meet af aan. *"Helen Kooijman, voorzitter van de gisteren opgerichte stichting 'Vrienden van het Archief', bood het bestuur een lithografie van één der Goudse stadspoorten aan"*, aldus een verslag over de jubileumbijeenkomst van de Oudheidkundige Kring Die Goude in 1982.²⁴

In 1994 werd besloten tot een steun van f1000 aan Die Goude voor een verzameling Bijdragen.²⁵ Steun daaraan werd ook verleend voor de uitgave van een bibliografie van Gouda.²⁶ (De Schatkamer zelf komt daarin voor onder nummer 4178, het eerdere Mededelingenblad van de stichting niet.) Via het streekarchief werd het project Boughaz ter vastlegging van de Marokkaanse migrantengeschiedenis gesteund.

Steun aan de stichting Boughaz via het streekarchief, 2003

²⁰ Jaarverslag 2006 streekarchief Midden-Holland

²¹ SAMH, archief stichting Vrienden van Archief en Librije, notulen medio 1993

²² SAMH, archief stichting Vrienden van Archief en Librije, notulen 7 oktober 1988

²³ J.W.E. Klein, *Geen vrouwen ofte kinderen, maer alleenlijk eerbare luijden. 400 jaar Goudse Librije 1594-1994*, Delft 1994

²⁴ Goudsche Courant 2 oktober 1982

²⁵ M.J. van Dam, H.C. van Itterzon en H.J. Maarsingh, *Gouda in de Tweede Wereldoorlog*, Delft 1995 (25^e verzameling Bijdragen van Die Goude)

²⁶ J.W.E. Klein en N.D.B. Habermehl, *Gouda in druk. Bibliografie van Gouda tot 1995*, Delft 1999 (27^e verzameling Bijdragen van Die Goude)

Ook fungeerde en fungeert de stichting als uitgever van publieksmateriaal: van een cd-rom 'Het Groene Hart in kaart' tot diverse generaties wenskaarten met afbeeldingen uit de Librijecollectie.

Door de stichting uitgegeven CD (2000) en ansichtkaart (2006)

Adviescommissie

Pro memorie zij vermeldt dat naast de stichting meer vrijwilligerswerk bij de dienst bestaat en dat de streekarchiefdienst meer steunfuncties kent. Na de Goudse commissie van advies ex. artikel 61 GW voor de Gemeentelijke archiefdienst (1981) stelde ook het Algemeen Bestuur van het streekarchief op 4 oktober 1989 een Commissie van Advies in. Opheffing vond plaats door de fusie met het streekarchief Krimpenerwaard tot Streekarchief Midden-Holland per 1 januari 2005. Dit streekarchief op haar beurt stelde op 10 januari 2005 een commissie van advies, tevens klantenraad, in. Indirect wordt het ambitieniveau van de private stichting mede bepaald door de presentie van een publieke adviescommissie/klantenraad en haar ambities (naast uiteraard die van de dienst zelf al).

Toekomst

Hoewel de reguliere middelen van het streekarchief meer mogelijk maken dan die van het Gemeente-archief Gouda in 1982, blijft steun voor specifieke boekaanschaf en dito restauraties de wenselijke kerntaak. Bij de restauraties ligt het accent op het librijebezit en niet-overheidsarchieven. Bestuurspresenties op open dagen met onder andere boekverkoppen (van doubletten etcetera) blijven usance. De uitgave van De Schatkamer voorziet, afgezien van eigen mededelingen, ook in die zin in een behoefte, omdat niet in het gehele werkgebied wetenschappelijk getinte historische bladen met bronvermeldingen/voetnoten verschijnen. De Walvisprijs is in het werkgebied uniek. Uitgaven als de cd-rom en ansichten brengen bezit uit de collecties van 'archief en librije' breder onder de aandacht en zorgen voor enige baten. Een beperkt aanbod van cursussen en excursies voorziet, gezien de belangstelling, in een behoefte.

WALVISPRIJS

Tot heden zijn door het bestuur op advies van een onafhankelijke jury de volgende prijzen toegekend:

1991 (1). Gedeelde prijs, uitgereikt door burgemeester drs J.H. Boone van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 26 februari 1991: G. Prins, *De conscriptie in het kanton Gouda (1811-1813)*

A.M. den Boer, *Nieuwerkerks volksonderwijs in de 18de eeuw en de Franse tijd*
1995 (2). Uitgereikt door wethouder J.G. Potharst van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 10 april 1995:

L.E. Boots, *Een illegale Goudse Bijbeluitgave?*

1998 (3). Uitgereikt door wethouder J.G. Potharst van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 23 maart 1998:

P.H.A.M. Abels, *De protestantse Walvis; een onbekend manuscript over "Goudsche onkatolijke kerkezaken"*

2000 (4). Uitgereikt door wethouder J. Vermeij van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 31 maart 2000:

C. Doedeijns, *...Is ons an gecomen mit Suster Nyes Allerts...: een inkomens-overzicht van een Gouds vrouwenklooster in de late middeleeuwen*

2002 (5). Uitgereikt door wethouder J. Vermeij van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 5 april 2002:

C. Gaemers, *De stadsvroedvrouwen in Gouda in de tweede helft van de achttiende eeuw*

2004 (6). Uitgereikt door wethouder J. Warners van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 11 juni 2004:

H.A. van Dolder-de Wit, *De Goudse glazen in voor- en tegenspoed, met name het "Koningsglas", geschonken door koning Filips II*

2006 (7). Uitgereikt door wethouder S. Keulen van Gouda, voorzitter van het bestuur van het Streekarchief, op 24 november 2006:

W.A. Knoops, *Na Goejanverwellesluis. Gouda tussen revolutie en contrarevolutie (juni - september 1787)*

*Uitreiking zesde
Walvisprijs, 2004*

Vriendenboek als jubileumgeschenk Vriendenstichting

Ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum zal de stichting Vrienden van Archief en Librije aan de voorzitter van het bestuur van de streekarchiefdienst opnieuw een geschenk aanbieden. (Dit zal gebeuren op 12 oktober 2007 om 13.30 uur.) Naar suggestie van Gouwenaar Cor W. Stigter werd bij De Slegte in Utrecht een liber amicorum aangeschaft, dat in 1847 werd aangelegd door Jeanette Büchner (*"ALBUM - 4to oblong - Richly gilt morocco, all edges gilt"*, aldus het kaartje in de verkoopvitrine).

Omslag vriendenboek, aangelegd in 1847

Deze Jeanette moet de Lutherse Jeanette Maria Büchner (Gouda 1810-Arnhem 1883) zijn, dochter van Wilhelm Friedrich Büchner en Elisabeth Polijn. Medisch en chirurgisch doctor W.F. Büchner (Rheinheim [D] 1781 - Gouda 1855) werd in 1802 stadsdoctor, zou meer dan 50 jaar medisch actief zijn en in de 20ste eeuw zou een weg langs het Groene Hartziekenhuis naar hem worden vernoemd. Jeanette huwde in 1851 te Gouda met marine-officier Pieter Beelaerts van Emmichoven (1813-1885).

De Slegte verkreeg dit *Album* van een particulier zonder bekende banden met in het boek voorkomende families. Het boek was bestemd voor een niet met achternaam genoemde vriendin, in bijdragen aangeduid met Maria en Mietje. Gezien de inhoud van sommige (romantische?) teksten had zij eerder in treurige omstandigheden verkeerd en dito verliezen geleden. Het gaat in totaal om 11 handschrift-bijdragen en 9 platen (en met verder blanco bladzijden). Voor Gouda zijn een gedicht en een litho van Wilhelm Büchner zeer relevant. (Het streekarchief bevatte van deze litho van de hand van H.J. Backer alleen een fotografische kopie.²⁷)

Het juist verschijnen van een nieuw boek van dr. N. Habermehl over en van dr. Büchner bij het 75-jarig bestaan van de historische vereniging Die Goude is een unieke toevaligheid! Gezien de aard van sommige handschriften, het deels ontbreken van woonplaatsen en dergelijke is reconstructie van de vriendenkring een nog komende uitdaging voor bijvoorbeeld genealogen.

²⁷ SAMH, fotocollectie inv.nr. 2837

Gravure W.F. Büchner door H.J. Backer (lithograaf ca. 1840)

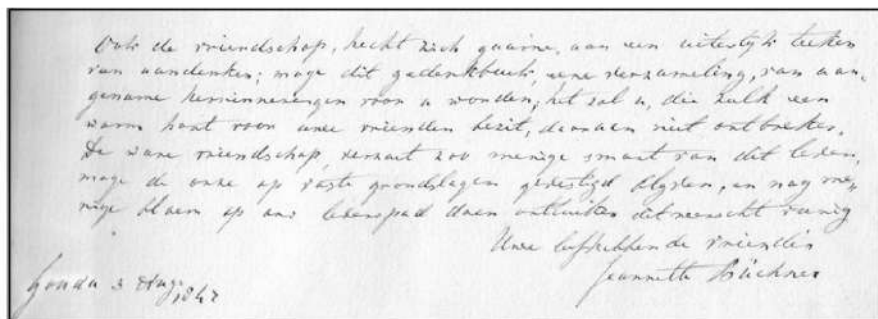
De eerste bladzij:

"Ook de vriendschap hecht zich gaarne aan een uiterlijk teeken van uw aandenken; moge dit gedenkeboek eene verzameling van aangename herinneringen voor u worden, het zal u die zulk een warm hart voor uwe vrienden bezit, daaraan niet ontbreken. De ware vriendschap verzact (!) zoo menige smart van dit leven, moge de onze op vast grondslagen gevestigd blijven, en nog menige bloem op ons levenspad doen ontluiken dit wenschte vurig

uwe liefhebbende vriendin

Jeanette Büchner

Gouda 3 Aug. 1847

Ook de vriendschap, hecht zich gaarne, aan een uiterlijk teeken van aandenken; moge dit gedenkeboek, eene verzameling, van aangename herinneringen voor u worden, het zal u, die zulk een warm hart voor uwe vrienden bezit, daaraan niet ontbreken. De ware vriendschap, verzact zoo menige smart van dit leven, moge de onze op vaste grondslagen gevestigd blijven, en nog menige bloem op ons levenspad doen ontluiken dit wenschte vurig

Uwe liefhebbende vriendin
Jeanette Büchner

Gouda 3 Aug. 1847

Tot de verdere inhoud behoort in een eerste voorlopige omschrijving:

- tekst van Jeanette Willer (J.C. Willer) met aanspraak *lieve Maria* - Nijmegen, 17 juli 1848
- tekst van Cato von Hombracht met aanspraak *lieve Mietje* - Ouwkerk, 18 sept. 1847
- tekst van W.C.L. Mounier - 10 mei 1850
- Spreuk van Salomo ("*Een vriend heeft te allen tijde lief.*") van M.N.B en L. Mounier
- tekst "*A ma chère cousine*" van Albertine AvGd - Dordrecht, 17 juni 1854
- handschrift van M.L. Mounier geb. Willer
- Duitse tekst van C. Koob (?) Martini
- Duitse tekst van Amalia von Schoenstaat (?) geb. Raas, beginnend met 1 Corinthe 13: 4-7 - Rotterdam, 3 mei 1850
- tekst van wed. Schüller-de Jonge - Utrecht, 1852
- Duits gedicht van Wilhelm Büchner
- tekst van A.C.E. Dresing Brughman met ook vermelding van J.K. Lavater (w.s. de Zwitserse ds J.K. Lavater, filosoof en schrijver [1741-8101])

De ingeplakte illustraties zijn:

- gravure van een vrouw door E. DesMaisons (lithograaf Parijs ca. 1850)
- gravure van een jonge vrouw met duif en achterop *symbol einer Freundin*
- gravure *Le Sauveur du Monde* naar Carlo Dolci (Ital. Schilder 1616-1686) - Doney SCT
- (herbruikt?) bloemenplaatje met achterop 'Souvenir de votre amie en tante G.F. Hoyneck van Papendrecht Elgin - Weilust, 2 Sept 1836'
- gravure *Das Sterbesacrament*
- kleurenplaat met achterop *Lureleifelsen*
- gravure W.F. Büchner door H.J. Backer (lithograaf ca. 1840)
- gravure meisje met dieren, Drawn by J. Brown - Engraved by W. Finden
- bosgravure

Ongewenste intimiteiten op het Nonnenwater

Jan Lafeber

"Marietje, Marietje, waar zit je nu!" Crijna van Eijk heeft al een paar keer haar dochter Marietje geroepen. Waar zit ze nu? Daarom ook nog maar eens buiten geroepen. "Marietje, thuiskomen, je moet even een boodschap doen." En ja hoor, daar komt Marietje al aangelopen. "Marietje, ga eens gauw naar Blanket op de Gouwe en haal daar een kan bier op." "Ja, moeder, ik ga al", en weg is het meisje. Al vijftien jaar, maar eigenlijk nog een kind. Altijd vrolijk en ook nu zwaait ze naar haar moeder, die al lang weer vergeten is dat ze haar zo heeft moeten zoeken. Marietje loopt vanuit de Komijnsteeg door de Keizerstraat naar de Gouwe tot vlakbij het Nonnenwater naar de winkel van Blanket. "Graag een kan bier", zegt Marietje in de winkel en reikt Frans Blanket de lege kan aan. "Zo, meisje, jij bent toch een dochter van Willem van der Noot?¹ Moet je vader geen tabak hebben, of anders je broer Daniël?" "Ja, dat weet ik niet, hoor" zegt Marietje en ze wil weer snel de winkel uit, want ze vindt Frans Blanket eigenlijk maar een griezelige man, met zijn rare duitse accent. "Ja, ga het thuis eerst maar even vragen en kom dan maar achterom bij mijn poort aan het Nonnenwater", zegt de winkelier. En weg is Marietje.

Het Nonnenwater (in de richting van de Gouwe) ca 1900 (foto SAMH)

¹ Willem Japiksz van der Noot en Crijna Daniëls van Eijk waren op 10 oktober 1728 te Gouda getrouwd. Zij kregen vier kinderen, waarvan er twee jong zijn overleden. Zoon Daniël werd op 28 juni 1734 en dochter Maria (Marijtje) werd op 20 september 1736 gedoopt in de RK Statie van de Jezuieten in de Keizerstraat te Gouda.

De terugweg gaat wat langzamer dan de heenweg, want het is nog een hele kunst om een volle kan bier, zonder te morsen over de Gouwe en door de Keizerstraat naar huis te brengen. Maar het lukt haar ook deze keer weer. "Daar ben ik weer", roept Marietje. "Moeder, waar is vader? Blanket wil weten of hij nog tabak nodig heeft." Willem van der Noot heeft zijn dochter al thuis horen komen. "Ja, dat is goed", zegt hij tegen haar. "Haal maar een zakje tabak voor me op." En daar gaat Marietje weer. Haar moeder ziet haar voor de tweede keer vrolijk zwaaiend de Kominsteeg uitlopen. Moeder Crijna moet in zichzelf lachen om zoveel jeugdige onschuld. "Hoe lang nog", denkt ze wat weemoedig bij zichzelf. Als Marietje een tijdje later thuiskomt met de tabak voor vader merkt niemand dat het meisje anders is dan daarvoor. Haar vader en moeder hebben het te druk om op hun dochter te letten. Stil kruipt ze in een hoekje van de kleine woning.

Maar 's avonds valt het Crijna op, dat haar dochter stiller is dan anders. Haar aanstekelijke vrolijkheid van eerder op de dag is helemaal verdwenen. "Is er iets Marietje, scheelt er wat aan", vraagt Crijna. Marietje geeft geen antwoord, maar krijgt een kleur als vuur. Moeder Crijna dringt aan. "Is er soms iets gebeurd, hebben ze je geplaagd?" "Nee moeder", roept Marietje boos, en ze rent weg. Maar dan valt er ineens iets uit haar rok en rinkel over de grond. Marietje bukt zich snel en wil de 'zesenhalf' gauw oprapen. Maar moeder is haar voor. Zij raapt het geldstuk op en vraagt verbaasd: "Hoe kom jij aan dat geld?"

Marietje begint te huilen en met horten en stoten vertelt ze wat er die middag gebeurd is. Toen ze met het geld voor de tabak bij de poort van Blanket aan het Nonnenwater was gekomen, stond de winkelier haar al op te wachten. "Kom maar hier heen", wenkte hij het meisje. En toen ze eenmaal in de poort was had hij de deur op slot gedaan. Wat er toen gebeurde durfde ze eigenlijk niet aan haar moeder te vertellen. Maar Crijna bleef geduldig volhouden. En toen kwam het hele verhaal eruit. Blanket had haar bij haar borsten gepakt en geprobeerd haar te zoenen. Hij had de klep van zijn broek losgemaakt en haar onder haar rokken gegrepen. Ze had zich verweerd en zich los weten te rukken. Maar Blanket wist haar toch weer in zijn winkel terug te krijgen en heeft zich daar wederom ontbloot. Uiteindelijk heeft hij haar niets gedaan, maar ze was heel erg geschrokken en zeer ontdaan. Hij gaf haar toen de tabak en het geldstuk en heeft haar gesmeekt om het niet aan haar ouders te vertellen. Pas toen ze dat beloofde mocht ze weg van hem.

Crijna van Eijk is furieus. Onmiddellijk gaat ze naar het huis van Frans Blanket en scheldt daar de man de huid vol. "Kinderverkrachter", bijt ze hem toe, "hier zal ik werk van gaan maken, daar zal ik de baljuw van op de hoogte stellen, jij oude vierzerik." Blanket biedt haar geld aan als ze maar wil zwijgen. Maar dat weigert Crijna resoluut. Hij gaat zelfs zo ver om haar achterna naar haar huis te lopen en haar daar nogmaals te smeken om geen ruchtbaarheid aan deze zaak te geven. Ze werkt hem snel het huis uit, voordat haar man Willen van der Noot, die het verhaal net van zijn dochter heeft gehoord, naar beneden komt gesneld. Ze vreest dat haar man in zijn drift Blanket wel eens zou kunnen vermoorden.

Frans Blanket driupt af. De enige aan wie hij om raad durft te vragen is zijn schoon-zuster Jannigje Verhulst², die buiten de Potterspoort woont. "Hoe kan je nou zo stom zijn", zegt Jannigje, "er zijn toch wel andere vrouwen die je kan krijgen dan zo'n onnozel meisje?" "Dat kan wel wezen, maar ik zit nu wel goed in de moeilijkheden. Ik verdwijn voor een tijdje naar het moffenland. Zo erg is het ook niet wat ik gedaan heb, want een kind kan er niet van komen. Als jij nu die ouders bepraat en stil houdt, dan zal ik ze flink wat geld betalen als ik weer terugkom."

Crijna van Eijk is in de tussentijd weer naar het huis van Blanket op de Gouwe ge-gaan. Daar is Frans inmiddels ook weer aanbeland. Zij prest hem om in aanwezig-heid van zijn vrouw Pietertje van der Starre³ te bekennen dat hij haar dochter heeft bevoeld en betast. Pietertje lijkt er geen eens zo hard van te schrikken, ze kent Frans kennelijk door en door. "Foei, jij schelm", zegt ze, "had je de kans gehad, dan had je had je nog wel meer uitgespookt bij dat kind". En tegen Crijna: "Vraag maar zoveel als je hiervoor hebben wil, hij kan het wel betalen." Crijna wijst dit aanbod verontwaardigd van de hand, maar Pietertje blijft aandringen op een financiële eis, om de zaak daarmee de wereld uit te helpen. Crijna houdt echter voet bij stuk.

Uiteindelijk is haar getuigenis en dat van haar dochter Marietje op 12 mei 1752 (ruim drie maanden na het gebeuren op maandag 24 januari 1752) opgenomen door de baljuw van Gouda in aanwezigheid van twee schepenen.

Een veroordeling van Frans Blanket⁴ heb ik niet gevonden. Als hij - zoals hij van plan was - de benen heeft genomen naar Duitsland, dan zal hij toch betrekkelijk snel weer naar Gouda zijn teruggekeerd. In de hierna volgende jaren is Frans Blan-ket meermalen koper en verkoper van onroerend goed in Gouda.

Bron

Verklaringen van Crijna van Eijk en haar dochter Marijtje van de Noot, opgetekend d.d. 12 mei 1752 in het Informatieboek Baljuw (SAMH inv. nr. 159, blz. 206 t/m 210).⁵

² Jannigje Verhulst is de zuster van zijn overleden eerste vrouw Marrigje Verhulst.

³ Ten tijde van dit gebeuren was Pietertje van der Starre ca 3 maanden in verwachting van haar zevende kind.

⁴ Frans was afkomstig uit Soetwolde in Hannover en was op 4 maart 1735 poorter van Gouda geworden. Hij trouwde op 24 oktober 1734 met Marrigje Verhulst, weduwe van Engel Wil-lemz Peuselaar, en hertrouwde op 1 juli 1738 met Pietertje Willems van der Starre uit Rot-terdam. Zij lieten in de daarop volgende jaren zeven kinderen dopen in de Lutherse Kerk van Gouda. Het overlijden van Frans Blanket werd aangegeven op 11 juni 1785 (hij woonde toen op de Groeneweg); het overlijden van zijn weduwe werd aangegeven op 15 april 1788.

⁵ De verklaringen werd afgelegd ten overstaan van de baljuw mr Frederik van der Hoeve en in aanwezigheid van de schepenen mr Engelbert van Heuven en mr Bartholomeus de Moor van Immerzeel.

De trouwkaart van Herman de Man

Adri den Boer

"Op 19 maart 1924 trouwde Herman de Man in het Stadhuis van Gouda met Eva Kalker", zo koos een gidsje voor de samenvatting van een huwelijk.¹ Het is herkenbaar, maar niet de naamgeving op bijvoorbeeld hun trouwkaart. De joodse schrijver Salomon Herman Hamburger (later: Herman de Man) en Eva Jeanette M. de Leeuwe (later: Kalker) trouwden sober op woensdag 19 maart 1924 te Gouda. Ambtenaar van de burgerlijke stand was wethouder Koemans. Hun trouwkaart was een opvallend en gesigneerd ontwerp van Johan Marinus de Vries (Gouderak 1892 - Wassenaar 1982) en uitgevoerd in zwart, rood en goud. De trouwkaart wordt beschreven in de biografie van Herman de Man, maar is daarin niet afgebeeld.² (Voor zover bekend geldt dit ook voor andere boeken.) Een exemplaar van de trouwkaart bevindt zich met een latere brief van De Man in inv.nr. 13 in het archief van redacteur W.A. van Goudoever (1899-1988) in het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam.

De tekenaar/schilder Johan de Vries, die de kaart ontwierp, was in 1921 gehuwd met Leentje Hamburger, zuster van Salomon Herman, en verhuisde daarbij van Gouderak naar Reeuwijk.³ In hetzelfde jaar 1924 ontwierp hij bijvoorbeeld ook de passend-sombere omslag voor de roman *De Eenzame* van Herman de Man.

¹ C.J.Th. de Jong Steenland, *Uitgelezen Gouda*, Gouda 1999

² G. Vaartjes, *Herman de Man. Een biografie*, Soesterberg 1999, p. 139

³ Johan de Vries: van symbolist tot realist: schilderijen en tekeningen van 1914 tot 1940, uitgegeven bij tentoonstelling in museum De Lakenhal, Leiden 1982 (bronmateriaal daarvan in: coll./archief Johan de Vries op het RKD)

Uit de regio

Schippers en schepen van Gouderak

Op zaterdag 29 september 2007 wordt om 10.30 uur in het Dorpshuis te Gouderak het boek *Schippers en schepen van Gouderak* van Dirk van Dam gepresenteerd. Het Dorpshuis zal die dag zijn ingericht in de sfeer van de scheepvaart met veel foto's, scheepsmodellen en scheepsattributen. Er zullen ook films over de scheepvaart worden vertoond en in de stuurhut, die door Hans Boevé is gemaakt, kan men koffie drinken. De tentoonstelling is geopend van 10.00 tot 17.00 uur. Aan de IJsselkant bij de oude veerstoeep zal een demonstratie worden gegeven van het lossen van een zandschip met de bak.

(Historische Vereniging Golderake te Gouderak)

"Hein en Jonna van de steenplaats"

Op de ledenavond van 1 oktober 2007 in de Zespunt te Moordrecht zal Elly van Gelderen het eerste exemplaar van haar nieuwe boek "Hein en Jonna van de steenplaats" overhandigen aan de burgemeester van Moordrecht, H.A. van der Meer.

(Historische Vereniging Moordrecht)

Jubileumfeest 75 jaar die Goude

Datum: 8 oktober 2007 vanaf ca. 19.00 uur, locatie: St. Janskerk

Stelt u zich Gouda voor in die tijd, een arme stad met vervuilde grachten. 'Gouwenaar' staat synoniem voor bedelaar... Hoort u de marktkoopman en de straatmuzikant? Maakt u kennis met het verschil dat mensen als stadsarts Büchner maakten voor de allerarmsten en de 'meisjes van lichte zeden'. Samen met de acteurs van de Gelderse Roos brengen we deze tijden van weleer weer tot leven! Ter gelegenheid van dit lustrum geeft die Goude een bewerkte versie van een belangrijk werk van Büchner opnieuw uit: "Bijdragen tot de geneeskundige topographie en statistiek van Gouda". Nico Habermehl presenteert dit boek op de feestavond. Het boek is tevens te koop. Een lezing over Büchner en andere weldoeners uit die tijd wordt verzorgd door mevrouw M. Mathijssen-Verkooijen. Marita Mathijssen is hoogleraar Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam en bekend van historische uitgaven over de negentiende eeuw.

(Historische Vereniging Die Goude)

Cultureel en Haven Kwartier Gouda

In juli 2007 is eenmalig een Nieuwsbrief Cultureel en Haven Kwartier gedrukt. Gratis abonneren op een digitale nieuwsbrief kan door een e-mail te sturen naar cultureelhavenkwartier@gouda.nl. Zie ook www.gouda.nl/cultureelenhavenkwartier. (Ook het streekarchief bevindt zich in het plangebied Cultureel Kwartier.)

(gemeente Gouda)

Knotwilgen bij 'Nooit Gedacht'

Onder die titel werd op 8 september een nieuwe wisselexpositie geopend in de Nieuwerkerkse Oudheidkamer, die toen tevens haar 15-jarig bestaan vierde.

Oudheidkamer HVN, 's-Gravenweg 8, Nieuwerkerk a/d IJssel. Openingstijden 29 september, 27 oktober, 24 november en 29 december van 14.00-17.00 uur. Groepen op afspraak

(Historische Vereniging Nieuwerkerk a/d IJssel)

Afbeeldingen van het streekarchief

Het plein bij de openbare bibliotheek aan de Spieringstraat is een stukje mooier geworden. De ramen aan de achterkant van het plein zijn beplakt met enkele van de mooiste afbeeldingen uit de collecties van het Streekarchief Midden-Holland. De voorzitter van de streekarchiefdienst, de Goudse wethouder Siebe Keulen, onthulde op woensdag 30 mei 2007 de fraaie vensters.

Aan de achterkant van het bibliotheekplein aan de Spieringstraat staat een groot gebouw, waarin zich een aantal depots bevinden van het streekarchief. In deze depots worden de diverse collecties en archieven van Gouda en de regio bewaard. De ramen zijn daarom donker gemaakt, te veel licht schaadt immers de stukken. Om de uitstraling van het gebouw toch wat vriendelijker te maken, ontstond het idee om de onderste rij ramen te beplakken. Een speciale folie is bedrukt met de afbeeldingen uit het Streekarchief. Zo is in het midden van de ramen prominent een zestiende-eeuwse stadspatting van Gouda afgebeeld, met herkenbare gebouwen en straten. Links en rechts daarvan ziet u kleurige bloemen, prachtige vogels en enge insecten. Ook bijzonder zijn de platen uit onder andere de encyclopedie van Diderot. Tot slot wordt het oog nog naar twee foto's helemaal rechts getrokken, waar het weeshuis en haar bewoners in vroeger tijden te zien zijn.

Dit project kon tot stand komen door de samenwerking tussen bibliotheek en streekarchief. MC Photo uit Hummelo vervaardigde de folie en bevestigde deze op de ramen. Hayat Ahasad van de bibliotheek en Jan Willem Klein van het streekarchief selecteerden de afbeeldingen. De ramen zijn te bewonderen tijdens openingstijden van de centrale bibliotheek.

(Streekarchief Midden-Holland)

Monumentenschildjes in Nieuwerkerk

In nummer 2005-3 van dit blad (p. 91) is de wisselexpositie 'De Batavier 1881-2006' aangekondigd en werd gememoreerd dat de Historische Vereniging tevergeefs bezwaar maakte tegen de afbraak van de boerderij, die de laatste 45 jaar als gemeentewerf diende. Eind mei 2007 zijn door die vereniging twee van de projectontwikkelaar van de Batavier ontvangen blauw-witte monumentenschildjes op de monumentale Oudheidkamer bevestigd. Uit foto's en ambtenareninformatie bleek dat deze schildjes niet op de Batavier zelf zaten. Archiefonderzoek leert dat ze wel 39 jaar op de gemeentewerf moeten hebben gelegen!

Op 2 mei 1968 ondertekenden burgemeester Vogelaar en zijn secretaris een briefje aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg en zonden ze een afschrift aan de kerkvoogdij van de Hervormde gemeente. De tekst? *"Ter beantwoording van uw circulaire van 14 november 1967 delen wij u mede dat wij bereid zijn mede te werken aan het aanbrengen van een internationaal kenteken voor monumenten aan de Hervormde Kerk en bij de kerk staande toren alhier, in die zin dat de bevestiging van de schilden van gemeentewege zal geschieden."* Dat laatste bleef dus altijd uit en pas door de afbraak van de Batavier kwamen de bordjes weer in beeld...

Intussen wordt het cultureel beschermingsteken uit de koude oorlog formeel als achterhaald gezien. Het oorspronkelijke blauw-witte schildje met de toekenning van een 'Internationaal Kenteken' was een direct gevolg van het Unesco-verdrag van Den Haag, zoals dat op 14 mei 1954 in het Vredespaleis werd gesloten. De aangesloten partijen wilden met de afsluiting van dit verdrag proberen te voorkomen dat culturele goederen ernstig zouden lijden bij gewapende conflicten. In Nederland is circa 10% van ingevolge de Monumentenwet beschermde rijksmonumenten van dit internationale kenteken voorzien. De mate van belangrijkheid van het monument werd bepaald aan de hand van destijds uitgewerkte criteria (zoals: ouderdom, kunst- en cultuurhistorische betekenis, architectuur). Deze schildjes zijn min of meer in onbruik geraakt en worden al enige tientallen jaren niet meer door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg verstrekt.

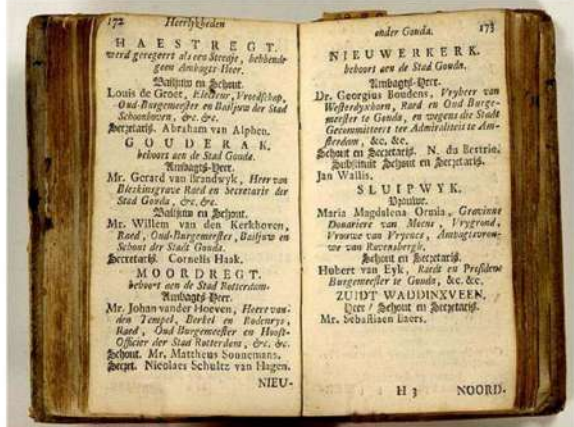
Bij het nog mankeren van een gemeentelijke monumentenlijst zijn er in Nieuwerkerk ook nog geen panden met gemeentelijke monumentenschildjes.

(Historische Vereniging Nieuwerkerk aan den IJssel)

Geschiedenisvanzuidholland.nl

Op 21 juni 2007 lanceerde de commissaris van de Koningin bij het Erfgoedhuis ZH in Delft de website www.geschiedenisvanzuidholland.nl. Van alle plaatsen in Zuid-Holland zijn verhalen aanwezig met literatuurtips en links naar historische verenigingen, etc. In tegenstelling tot eerdere pretenties zijn nog niet alle archieven in de provincie doorzoekbaar, bijv. het Streekarchief Midden-Holland nog niet. Afgebeeld op de site zijn twee pagina's uit een Hollands plaatsnaamregister van R. Boitet (1732) uit de bibliotheek van het Nationaal Archief. Precies de afgebeelde pagina's 172 en 173 betreffen 'Heerlykheden onder Gouda'.

(Adri den Boer)

Stadsjagt van Gouda

Een groep Goudse inwoners heeft het plan opgevat om een historisch stadsjacht naar de nog bestaande bouwtekeningen van 1768 na te bouwen. De bouw van zo'n schip, maar ook het beheer er van, biedt werkplekken voor werkzoekenden en de opleiding voor jonge ambachtslieden. Het vestigen van een kleine scheepswerf in het havenkwartier creëert een nieuwe historische attractie en een varend monument. Uit 1768 dateert als bron nog het: *"Bestek en Condiën waar na De Heeren Burgemeesteren en Regeerders der Stad Gouda hebben aanbesteed het maken van eene nieuwe Trek of Binne Jagt en op de welke Pieter van Swyndregt en Zoon wonende te Rotterdam het zelve hebben aangenomen voor een somma van Zes Duy-sent Agt Hondert en vijftig Guldens."*

In de trouwzaal van het stadhuis hangt boven de schouw nog een fragment van de spiegel - de vlakke achterzijde - van een stadsjacht met houtsnijwerk in Lodewijkstijl. Het stadsbestuur heeft sinds 1664 vier van deze luxe jachten laten maken. Dit fraaie ornament is afkomstig van de laatste van de vier en dateert uit 1769. Het diende om de bestuurders van de stad naar de statenvergadering in Den Haag te vervoeren, maar werd ook voor pleziertochtjes gebruikt.

Zie verder www.stadsjagtvangouda.nl. In mei 2007 verscheen ook een brochure 'Stadsjagt van Gouda. Icoon van de trekvaart'.

(Stichting Stadsjagt van Gouda)

Geen ruimte in Schoonhoven?

In de zilverstad werd bij het zilveren jubileum van de Archeologische Werkgroep Schoonhoven in september in de Turfkelder onder het stadhuis een nieuwe houten maquette tentoongesteld. Deze was exact gemaakt naar de (vergroete) stadskaat van Joan Blaeu van 1649. (Gebouwen zijn daarop ook in perspectief afgebeeld.) Zelfs de door Blaeu getekende niet-vastgoedobjecten als bootjes waren precies present... Een vergroting van de oude kaart en een bedieningspaneel voor verlichte aanduiding van markante objecten daarop completeerden het geheel.

Intussen moesten maquette en kaart dubbelgeklapt worden opgeborgen. Zou er echt in Schoonhoven niet een paar meter beschikbaar kunnen komen voor permanente expositie...?

(Adri den Boer)

Correctie

In het vorige nummer van *De Schatkamer* zijn per abuis de voetnoten van twee bijdragen van Jan Lafeber doorgenummerd. Onder de illustratie op p. 13 dient voor de verwijzing naar noot 3 gelezen te worden; noot 6.

INHOUD

25 jaar stichting Vrienden van Archief en Librije (1982-2007)	25
<i>Adri den Boer</i>	
Vriendenboek als jubileumgeschenk Vriendenstichting	35
Ongewenste intimiteiten op het Nonnenwater	39
<i>Jan Lafeber</i>	
De trouwkaart van Herman de Man	42
<i>Adri den Boer</i>	
Uit de regio	43

De naam "De Schatkamer" is ontleend aan de titel van een handschrift van ca 1800, dat berust op het Streekarchief Midden-Holland in de collectie Kemper. Dit anonieme handschrift bevat honderden uittreksels en passages uit archivalia met betrekking tot Gouda en de directe omgeving. De titelpagina van dit handschrift bestaat uit een gewassen pentekening; een detail hiervan is achterop het omslag van dit tijdschrift afgebeeld.

